

Fietstocht langs de monumenten van Heemstede en Bennebroek

Algemeen

Heemstede en Bennebroek kennen een groot aantal monumenten. Het zijn gebouwen, objecten of ensembles die meer dan gewone aandacht verdienen, vanwege hun leeftijd, hun uniciteit of hun karakteristieke en landschappelijke waarde in de bebouwde omgeving. Het aantal monumenten in beide plaatsen is relatief groot. Het is ondoenlijk een fietstocht te maken die langs al deze monumenten voert en er dan ook nog een uitgebreide beschrijving bij te voegen. Dat zou resulteren in een ingewikkelde tocht en uitgebreide documentatie. Vandaar dat de HVHB een representatieve selectie heeft gemaakt uit al deze monumenten en een route daarlangs heeft geleid die makkelijk (en veilig) te fietsen is. De route is een cirkel, er is dus geen begin- en geen eindpunt en u kunt overal instappen. Na verloop van tijd komt u altijd weer op het vertrekpunt terecht. Wilt u meer weten over een monument? Kijk dan via uw smartphone op www.hv-hb.nl want daar staat meer informatie.

De route

We moeten ergens beginnen; we hebben gekozen voor het **Oude Slot / Het Huis Te Heemstede** aan de Ir Lelylaan.

Het Oude Slot dateert uit de 13de eeuw en is sindsdien meerdere malen verwoest en weer herbouwd. In 1810 is het hoofdgebouw gesloopt, terwijl het Voorgebouw, de Duivenpoort en de Pons Pacis (de Vredesbrug) gespaard zijn gebleven. Het Slot verkreeg zijn grootste bekendheid in de 17de eeuw toen Adriaan Pauw, raadspensionaris van Holland en Heer van Heemstede hier woonde. Delen van het Oude Slot worden tegenwoordig gebruikt voor horecadoeleinden.

Vanaf de parkeerplaats bij het Oude Slot gaan we via de Van Lyndenlaan, (pas op bij het oversteken van de Javalaan) naar de Meerweg. Aan het einde hiervan rijden we linksaf langs de slagboom de voormalige **buitenplaats Meer en Bosch** op.

Dit terrein dateert uit de 17de eeuw en is ontworpen in de Engelse landschapsstijl met slingerpaden en grote majestueuze eiken- en beukenbomen. Na een ingrijpende renovatie van de gebouwen is het park door SEIN op fraaie wijze hersteld. Momenteel is het terrein in gebruik voor de zorg voor cliënten met epilepsie.

Vlak achter de slagboom staat aan de rechterkant het gebouw **Salem** en iets verderop het voormalig hoofdgebouw, het **Heerenhuis**.

Salem is een voormalig verpleegpaviljoen; het vertegenwoordigt de typische stijl van ziekenzorgpaviljoens uit het einde van de 19de eeuw. Het is weliswaar – om redenen van veiligheid - aangepast door trappenhuizen aan weerszijden, maar de essentie van het gebouw is gelukkig bewaard gebleven. Het Heerenhuis is het woonhuis van het voormalige landgoed, en doet tegenwoordig dienst als hoofdgebouw van de Stichting Epilepsie Instellingen in Nederland (SEIN). Het Lorenz de Haaslaboratorium in de stijl van de Amsterdamse school is een gemeentelijk monument.

Hierna keren we om, gaan langs de **voormalige pastorie** en op de kruising van de Meerweg en de Laan van Insulinde linksaf en komen langs de Achterweg op het Wilhelminaplein. Aan de linkerkant zien we even verder de **Hervormde kerk**.

De kerk dateert van 1625 en staat op de plek waar ooit een kapel stond. Het Noordertransept dateert uit 1656 en geeft de kerk een T-vorm. In de kerk bevindt zich de graftombe van Adriaan Pauw, raadspensionaris van Holland en Heer van Heemstede, die veel heeft bijgedragen aan deze kerk. De schrijver Nicolaas Beets (pseudoniem: Hildebrand) was predikant in deze kerk van 1840 tot 1854.

Vandaar gaan we weer linksaf en fietsen we over de Voorweg (langs de **Voorwegschool**, tot aan de Heemsteedse Dreef (pas op bij het oversteken).
De Voorwegschool is de oudste nog bestaande basisschool van Nederland en dateert uit 1630.

Aan de overkant van de weg ligt de **gemeentelijke begraafplaats**.
De begraafplaats is eigendom van de gemeente Heemstede en is gesticht in 1828. Oorspronkelijk was dit terrein een deel van de buitenplaats Westermeer. Het ontwerp van de begraafplaats is van de hand van de bekende landschapsarchitect J.D. Zocher. De aula bij de ingang is gebouwd onder architectuur van Jos Cuypers in art-decostijl en dateert uit 1929.

Vervolgens gaan we linksaf langs de Valkenburgerlaan en de Glipperdreef; aan de rechterkant liggen achtereenvolgens de landgoederen **Groenendaal, Meer en Berg, Meerzicht** en **Bosbeek**. Delen van deze landgoederen zijn publiek toegankelijk.

We gaan verder langs de Glipperweg en komen langs de voormalige **politiepost** op de hoek van de dr J.Th de Visserstraat.

Aan de rechterzijde van dit huis is nog een rond tralievenster te zien dat vroeger 'het cachot' was.

Even verderop staat aan de linkerkant de molen van Höcker. Voorbij de kruising met de Prinsenlaan ligt de oude buurtschap De Glip; aan de linkerkant liggen enige zeer oude woningen.

We rijden rechtdoor en passeren vlak voor Bennebroek de ingang van de Linnaeushof. Even voorbij de ingang naar de Linnaeushof kunnen we rechtsaf naar het **Van Verschuer-Brantshofje**.

Het hofje Van Verschuer-Brants is gesticht in 1901 door Baron en Barones Van Verschuer-Brants, de toenmalige bewoners van De Hartekamp teneinde de bejaarde oud-medewerkers van De Hartekamp een aanvaardbare huisvesting te bieden. Het hofje bevatte 10 woningen voor bejaarden, een woning voor de directrice en een ziekenzaaltje en een regentenkamer. De woningen liggen rug-aan-rug aan een centrale gang. Waar in andere hofjes een besloten tuin veelal het middelpunt is, liggen bij dit hofje de tuinen aan de buitenkant.

Vandaar gaan we dezelfde weg terug naar de Binnenweg; links van de weg ligt het Bennebroekbos met in de weide een **Obelisk**.

Deze obelisk staat hier ter nagedachtenis aan het bezoek dat HM Koningin Wilhelmina bracht aan de in Bennebroek gelegerde troepen van het instructiebataljon uit Kampen op 11 augustus 1916. Het Bennebroekbos en de weide zijn eigendom van het Landschap Noord-Holland.

Vandaar gaan we verder en zien aan de rechterkant de **NH Kerk en het kerkhof**.

De Hervormde kerk is ontworpen door de architect Pieter Post in 1664; dit gebeurde in opdracht van Adriaan Pauw jr. de eerste ambachtsheer van Bennebroek. De kerk is gebouwd tussen 1679 en 1682. De toren was oorspronkelijk rond; de huidige toren stamt uit de 19de eeuw. Het carillon is in 1922 vervaardigd en in de 80-er jaren is de huidige toren geplaatst.

Voorbij het stoplicht gaan we linksaf; aan de overzijde van de Bennebroekervaart ligt de **Reek** een schilderachtig ensemble van woningen. We gaan de eerste straat rechts, de Kerklaan, in en zien aan het einde daarvan het **Katholiek ensemble**, bestaande uit de Franciscusschool, het Luciaklooster en de RK. Kerk en de begraafplaats.

Het katholiek ensemble bestaat uit de St. Jozefkerk, het Luciaklooster, de Franciscusschool en de R.K. begraafplaats. De kerk dateert uit 1900 en staat op de plaats van de voormalige hulpkerk, het klooster uit 1896. Het klooster omvatte voorheen ook een lagere school en een huishoudschool. De Franciscusschool is in 1928 - 1929 in

opdracht van het rooms-katholieke kerkbestuur van de St. Jozefkerk gebouwd naar ontwerp van de Heemsteedse architect N.J. Nijman in de bouwstijl van de Amsterdamse School. De kenmerken daarvan zijn zichtbaar in de entreepartij, de oriëls in de voorgevel, de grote overstekken en in de roedenverdeling binnen de ramen. Ook het gymnastieklokaal aan de achterzijde dateert uit het oorspronkelijke plan.

Via de Wilhelminalaan (even omdraaien en dan links) komen we op de Schoollaan, waar we linksaf gaan. We passeren **Villa Duinlust** en rijden de Schoollaan helemaal uit tot de Zandlaan / Kennemerbeekweg, de grens met Zuid-Holland.

Villa Duinlust is de voormalige dienstwoning van de rector van het klooster.

Op de Zandlaan gaan we linksaf tot de Rijksstraatweg (pas op met oversteken!). Aan de overzijde van de Rijksstraatweg (de oude verbindingsweg tussen Haarlem en Leiden) gaan we even linksaf en vervolgens het terrein op van het oude **landgoed Vogelenzang**.

Het terrein van Vogelenzang is momenteel onderdeel van het psychiatrisch centrum GGZ/inGeest. Het 40 ha grote terrein is in 1925 aangekocht door de Vereniging tot Christelijke Verzorging van Geestes- en Zenuwzieken Voorheen stond dit duingebied bekend als de Lokhorsterduinen en het Jan Saanensduin. Op het terrein zijn nog vijf 18de-eeuwse grenspalen aanwezig. Twee rechthoekige stenen met ronde top, genummerd 2 en 6, zijn voorzien van een monogram – ontworpen door Rembrandt - van de toenmalige eigenaar Jhr. Jan Six van Hillegom. Drie grenspalen bezitten een letteraanduiding en/of een naamaanduiding (o.a. Bennebroek).

Aan de achterzijde van het landgoed komen we via de Watermolenlaan, de Amaryllislaan en de Hyacinthenlaan op de Zwarteweg. Daar gaan we rechts tot aan de Rijksstraatweg; op de hoek ligt het huis **De Geleerde Man** met een beeldje in de tuin. We steken over en gaan bij het verkeerslicht linksaf, de Herenweg op.

Vlak buiten Bennebroek ligt aan de linkerhand het landgoed **De Hartekamp**. Daar recht tegenover ligt aan de rechterkant de voormalige **Overplaats**.

Het 28 ha grote landgoed De Hartekamp is momenteel in gebruik als voorziening voor mensen met een verstandelijke handicap. Voorheen was het landgoed nog veel groter en strekte het zich uit tot de Haarlemmermeer. Het paleisachtige landhuis dateert voor een deel uit 1693, de zijvleugels zijn pas begin 20ste eeuw aangebouwd. Recht tegenover het huis aan de oostkant van de Herenweg ligt de Overplaats, waar voorheen op een verhoging een theekoepel stond. De huidige eigenaar van dit terrein (het Landschap Noord-Holland) heeft recentelijk de oude zichttas weer zichtbaar gemaakt. De wereldberoemde Zweedse botanicus Linnaeus woonde en werkte vanaf 1735 enige jaren op dit landgoed en schreef hier zijn beroemdste boek: de Hortus Cliffortianus. Zijn borstbeeld staat rechts van het hoofdgebouw.

Naast De Hartekamp ligt **Het Huis te Manpad**. Op de hoek van de Manpadslaan en de Herenweg staat de **Gedenknaald van de Slag aan het Manpad**.

Het Huis te Manpad wordt reeds in 1558 genoemd; het huis en het landgoed was gedurende twee eeuwen eigendom van de familie van Lennep. Het hoofdgebouw is gebouwd omstreeks 1630 en inmiddels enige malen ingrijpend gerestaureerd. Het landgoed is beroemd om zijn slangenmuur en zijn bijzondere collectie bomen.

We blijven op het fietspad naar het noorden rijden en passeren het landgoed **Groenendaal**.

Bij de ingang van het landgoed Groenendaal (Herenweg 20) staat een toegangshek uit de 18de eeuw, bestaande uit stenen pijlers met burchten bekroond. Daar achter bevindt zich nog de portierswoning, die dateert uit het midden van de 19de eeuw.

Doorfietsend komen we langs villa **Le Tigre** (Herenweg 40).

Le Tigre is gebouwd in 1935 en bevat alle elementen van het Nieuwe Bouwen: grote glasoppervlakten, strakke horizontale en verticale lijnen, dakterrassen, stalen relingen etc.

Nog verder naar het noorden fietsend passeren we op Herenweg 142 het huis **Welgelegen**.

Het huis Welgelegen is een 18de-eeuws huis dat gedurende ruim 110 jaar bewoond is geweest – tot 1972 - door leden van de familie van Lennep (van het Manpad).

Vlak voorbij dit huis gaan we rechtsaf de Koediefslaan op. Op nummer 69 bevindt zich het huis de **Dorstige Kuil**.

De Dorstige Kuil is een voormalige herberg, voor het eerst genoemd in 1642. Daarna is het gebruikt als kroeg, koffiehuis, woonhuis, atelier (van de schilder Herman Heuff) en tot slot als kantoor van een Scholengemeenschap.

Daarnaast staat het huis de **Appelkamer**.

De Appelkamer is de voormalige tuinmanswoning en hoorde bij Kennemeroord. De Appelkamer zou een opslagruimte voor fruit geweest zijn.

We rijden de Koediefslaan uit tot aan de Binnenweg, en gaan daar eerst even naar links langs het **huis met beelden** op Bronsteeweg nr 3.

Deze beelden, twee knielende arbeiders, zijn de modellen van de bronzen figuren die geplaatst zijn op het graf van de staatsman ds. A.S. Talma op het kerkhof te Bennebroek. De beelden zijn van de hand van de beeldhouwer D. Wolbers.

We rijden weer terug de Binnenweg op en passeren op nummer 160 het voormalige **postkantoor**.

Aan de muur van het (voormalige) postkantoor is een plastiek – Le Printemps - bevestigd van de hand van Carel Kneulman. Het gebouw dateert van 1958-1959 en is een belangrijk voorbeeld van wederopbouwarchitectuur in Heemstede.

Bij de Zandvaartkade komen we bij de café **de Eerste Aanleg**.

De naam Eerste Aanleg verwijst naar de ligging nabij de Zandvaart en Blekersvaart en waarschijnlijk ook naar een verre voorganger met dezelfde naam. Hier konden beurtschippers het eerst aanleggen met hun ladingen duinzand en later wasgoed. Vanaf 1926 neemt het vrachtverkeer deze taak over.

We rijden vervolgens door naar het Raadhuisplein. Naast het huidige raadhuis ligt '**Overlaan**' (Raadhuisplein 9).

Overlaan is reeds genoemd als buiten in het jaar 1677, maar is mogelijk nog ouder. Het huidige gebouw dateert uit het begin van de 19de eeuw. Het heeft dienst gedaan als raadhuis(je) van Heemstede van 1855 tot 1906 en werd als zodanig verhuurd aan de gemeente Heemstede. In 1990 is het ingrijpend opgeknapt en momenteel in gebruik als woonhuis.

We draaien hier weer om en rijden door de Camplaan tot aan de Valkenburgerlaan. Na te zijn overgestoken gaan we linksaf naar het Wipperplein. Na het Wipperplein gaan we rechtsaf over het fietspad langs de Cruquiusweg tot aan de ir Lelylaan, daar weer rechtsaf en we zijn weer bij het **Oude Slot**.

© Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek (HVHB)

Bronvermelding: Monumenten van Heemstede, ISBN 90 7012-19-5 1 (uitgave HVHB)
Monumenten van Heemstede en Bennebroek, ISBN 97 890707 12 11 2 (uitgave HVHB)